

บทสัมภาษณ์ รศ.ดร.เรณู เวิร์ชต์พิมล*

ประสบการณ์จากการทำงานบริการทางวิชาการสู่สังคม

เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคลากรของคณะวิทยาศาสตร์และสาธารณสุข

ทำไมอาจารย์ถึงได้รับความไว้วางใจจากคนมาบตาพุดให้ทำหน้าที่

“ตัวแทนภาคประชาชนในคณะกรรมการสี่ฝ่าย แก้ปัญหาบตาพุด

ก่อนตอบคำถามนี้ ขอย้อนกลับไปจุดเริ่มต้น เริ่มจากใช้ความเป็นนักวิทยาศาสตร์และความพร้อมของห้องปฏิบัติการที่ภาควิชาชีววิทยาฯ คือ เริ่มแรกเลยนั้นมีความสงสัยในข่าวที่ว่า “คนมาบตาพุดเป็นมะเร็งมากที่สุดในประเทศไทย” พอได้ยินข่าวนั้น ก็เกิดคำถามเลยว่า จริงหรือ??? จึงมีความสนใจว่าในฐานะนักวิทยาศาสตร์ที่มีห้องปฏิบัติการที่ตรวจความผิดปกติของดีเอ็นเอ (DNA) หรือสารพันธุกรรมได้นำจะไปพิสูจน์ดู จึงเริ่มค้นคว้าว่างานวิจัยที่ทำอยู่ คือ ตรวจความผิดปกติของดีเอ็นเอในสัตว์จะไปตรวจในคนได้อย่างไร พอทราบว่าในระดับสากลเขาทำอะไร จึงติดต่อไปที่ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดระยอง เรียนให้คุณหมอให้ทราบว่ามีความสนใจจะไปร่วมตรวจการแตกหักของโครโมโซม (คือ ดีเอ็นเอระยะที่หดสั้น) คุณหมอบอกว่า มาเลยครับอาจารย์และขอตรวจบุคลากรทางการแพทย์ที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ก่อน คำตอบของคุณหมอทำให้คิดว่าปัญหามลพิษที่มาบตาพุดน่าจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพไม่น้อยทีเดียว ผลการตรวจเป็นหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ทำให้มีการตื่นตัวในการเชื่อมโยงปัญหามลพิษในอากาศที่มีสารก่อมะเร็งหลายชนิดสูงเกินเกณฑ์มาตรฐานที่รัฐกำหนดกับสุขภาพของประชาชนที่ชัดเจนขึ้น

ค่ะ แล้วผลการตรวจเป็นอย่างไรคะ

วันที่พานักศึกษาปริญญาโทและนักวิทยาศาสตร์ลงไปในพื้นที่ ปรากฏว่ารัฐมนตรีลงพื้นที่มาบตาพุด ทางพื้นที่จึงขอให้ตรวจประชาชนที่มาทำงานซึ่งเทศบาลจัดขึ้นแทน ผลการตรวจในผู้ใหญ่พบว่ามิโครโมโซมแตกหักจำนวนมาก เรียกว่าเกิน 50% โดยมีระดับของเซลล์ที่มีโครโมโซมแตกหัก มากน้อยต่างกัน รายละเอียดเข้าไปค้นหาใน google พิมพ์ชื่ออาจารย์ สารพันธุกรรม มาบตาพุดก็ได้ค่ะ หรือเข้าไปที่ <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=520490>

<http://thaireform.in.th/other-media-reform/2011-02-07-10-51-31/item/4253--11-.html>

* อาจารย์ประจำภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

พอเข้าใจแล้วว่าอาจารย์ได้บูรณาการวิจัยกับการสอนนักศึกษาปริญญาโท แต่ยังไม่ค่อยชัดว่าทำไมคนมาบตาพุดจึงเลือกอาจารย์เป็นตัวแทนในคณะกรรมการสี่ฝ่าย ในฐานะตัวแทนภาคประชาชนฯ

อาจารย์ได้รับเชิญจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้ไปร่วมประชุมและแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาบตาพุด และครั้งนั้นได้รู้จักประชาชนมากขึ้น เข้าใจปัญหาและความทุกข์ของเขา และได้พบกับผู้ประสานงานเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก คือ คุณสุทธิ อัจฉาศัย ซึ่งเป็นคนที่รู้ปัญหาของพื้นที่และนำเสนอปัญหาต่าง ๆ ได้ดีในที่ประชุม จึงได้แนะนำตัวและบอกเขาว่าถ้าคิดว่าที่จะช่วยอะไรได้ในทางวิชาการก็ขอให้ติดต่อมาตามนามบัตร รวมทั้งเล่าให้เขาฟังว่ากำลังตรวจความผิดปกติของสารพันธุกรรมของคนอยู่ จากนั้นเขาก็ติดต่อมาและได้ช่วยเหลือทางวิชาการผ่านทาง e-mail และให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์ในด้านวิชาการเท่าที่จะช่วยเขาได้ เขาอาจจะมองเห็นความจริงใจที่ช่วยเขาโดยไม่ได้เรียกร้องอะไร และมีความกล้าที่จะเปิดเผยผลการวิจัยต่อสาธารณะ

อาจารย์ได้อะไรจากการให้ความรู้ทางวิชาการกับเครือข่ายประชาชนภาคตะวันออก

ถ้าตอบสั้น ๆ ก็ตอบได้ว่า “ฉลาดขึ้นในเรื่องบตาพุด” มีความรู้ด้านปัญหาของบตาพุดมากขึ้น เพราะเมื่อจะให้คำแนะนำทางวิชาการก็ต้องเข้าไปค้นที่มาของปัญหา ทำให้ทราบว่าพื้นที่นี้จัดเป็นพื้นที่ซึ่งมีอุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีมลพิษสูงจากข้อมูลการตรวจวัดอากาศของกรมควบคุมมลพิษพบว่ามีสารอินทรีย์ระเหยง่าย (VOC) ที่เป็นสารก่อมะเร็งสูงเกินเกณฑ์มาตรฐานที่รัฐกำหนด รวมทั้งพบว่ามีกองขยะใหญ่มากที่มีของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมรวมอยู่ด้วยและขาดการจัดการที่ดี ได้ท้องทะเลบริเวณคลองตากวนและหาดทรายทองเมื่อน้ำลงจะพบว่ามีตะกอนเลนสีดำสะสมหนาประมาณ 2 เมตร ประชาชนมีสถิติการเจ็บป่วยเป็นมะเร็งสูง แต่โรงพยาบาลของจังหวัดระยองไม่มีความพร้อมที่จะรักษามะเร็ง ประชาชนจึงต้องเดินทางไปรักษาตัวเองที่จังหวัดใกล้เคียง คือ จันทบุรีหรือชลบุรี ทำให้รู้สึกว่าประชาชนที่นี่ไม่ได้รับการดูแลที่ดี สมกับที่เขาเป็นผู้เสียสละรับสารพิษจากอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้เข้าประเทศหลายหมื่นล้านบาท โดยเงินเหล่านี้เสียภาษีเข้าส่วนกลางเพราะโรงงานส่วนใหญ่จดทะเบียนในกรุงเทพฯ ปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาเพราะมีโรงเรียนไม่เพียงพอจะรองรับลูกหลานคนที่มาทำงานในบตาพุด จึงส่งผลกระทบต่อคนท้องถิ่น ฯลฯ นอกจากนี้คำถามของภาคประชาชนที่อาจารย์ไม่มีความรู้มาก่อนและต้องช่วยเขาทำให้ต้องใช้เวลาไปสืบค้นจนได้ความรู้มากพอที่จะถ่ายทอดสู่ประชาชนได้ นับวันที่เริ่มทำงานด้วยกันก็ทำให้รู้จักและไว้วางใจกันมากขึ้น จนวันที่มีคำสั่งศาลให้โครงการอุตสาหกรรมจำนวน 76 โครงการที่กำลังจะสร้างหรือบางแห่งที่กำลังจะผลิตในบตาพุด ให้หยุด

ดำเนินการต่อ จนกว่าจะมีการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน เพราะถือว่ายังดำเนินการไม่ครบถ้วนตามมาตรา 67 วรรค 2

อาจารย์คิดว่าประสบการณ์ในการทำงานของอาจารย์จะมีประโยชน์อะไรต่อบุคลากรในมหาวิทยาลัย

การทำงานบริการวิชาการเป็นการเปิดโอกาสให้เรานำความรู้และทรัพยากรอื่น ๆ เช่น เครื่องมือในห้องปฏิบัติการซึ่งจัดซื้อมาจากภาษีของประชาชน ถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น นอกเหนือจากการใช้ในการเรียนการสอน เมื่อลงไปทำงานในพื้นที่ที่โจทย์ที่ประชาชนถามมาบางเรื่องอาจารย์ก็ไม่ได้มีความรู้มาก แต่ก็สามารถมาค้นคว้าทำให้มีความรู้มากขึ้น ที่สำคัญคือ สามารถเชื่อมโยงการให้บริการวิชาการกับการเรียนการสอนและการวิจัยได้เป็นอย่างดี ในปีการศึกษา 2553 มีนักศึกษาปริญญาโททำวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ปลาและหอยแมลงภู่เพื่อเฝ้าระวังการปนเปื้อนของสารหนูในแหล่งน้ำ เพราะสารหนูเป็นสารก่อมะเร็ง การศึกษาพบว่าสารหนูทำให้สารพันธุกรรมปลาและหอยแมลงภู่แตกหักเช่นเดียวกับที่พบในคน นอกจากนี้ยังได้เจาะเลือดคางคกในพื้นที่ปนเปื้อนสารเคมีจากอุตสาหกรรม เช่น จากบ่อขยะกากอุตสาหกรรมอันตรายและจากชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองทองคำ พบว่าคางคกในพื้นที่เหล่านี้มีสารพันธุกรรมแตกหักสูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับคางคกชนิดเดียวกันที่พบในมหาวิทยาลัย เทคนิคที่เราใช้ศึกษานี้เป็นที่ยอมรับในองค์กรที่ทำหน้าที่ปกป้องสิ่งแวดล้อมระดับสากล ผลการศึกษาวิจัยทำให้สามารถใช้สิ่งมีชีวิตเป็นยามเฝ้าระวังมลพิษในสิ่งแวดล้อมและเป็นสิ่งบ่งชี้ทางชีวภาพที่ใช้ส่งสัญญาณเตือนภัยก่อนที่ภัยจะมาสู่คนได้เป็นอย่างดี การบริการวิชาการทำให้นักศึกษาได้ทักษะในการทำงานกับผู้อื่นและผลการวิจัยมีผู้นำไปใช้ประโยชน์นอกเหนือจากการตีพิมพ์เผยแพร่เพื่อสร้างองค์ความรู้ นอกจากนี้การทำงานในชุมชนยังได้รับโจทย์ที่ชุมชนต้องการคำตอบ จึงนำมาสู่การกำหนดหัวข้อวิจัยของนักศึกษาได้อีกด้วย

การไปทำงานในพื้นที่มาบตาพุดอาจารย์เอาค่าใช้จ่ายมาจากไหน

การทำงานสาธารณะทำให้หลายองค์กรสนับสนุนกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น มูลนิธิสุขภาพแห่งชาติ และ แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี เป็นต้น องค์กรเหล่านี้สนับสนุนค่าใช้จ่ายโดยอาจารย์ขอการสนับสนุนในการจัดกิจกรรม เช่น ขอเงินสนับสนุนการจัดพิมพ์ผลงานวิจัย การให้ความรู้กับประชาชน การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาของมหาวิทยาลัยโดยร่วมกับกองกิจการนักศึกษา การจัดกิจกรรมครั้งนั้นมิช่าวอยู่ในอินเทอร์เน็ตมาก เช่น ถ้าค้นคำว่า “คาบนี้เรียนที่มาบตาพุด” หรือค้น “นักศึกษาศิลปากร มาบตาพุด” ก็จะพบข่าวกิจกรรมนี้จำนวนมาก นักศึกษาได้รับทราบปัญหาด้วยตนเองผ่าน 6 ชุมชนที่นักศึกษาลงพื้นที่เรียนรู้ปัญหาของชุมชนและเก็บข้อมูลด้วยตนเอง แทนที่จะเชื่อจากข่าวและนักศึกษาตระหนักดีถึงงบประมาณที่ใช้ในการ

โฆษณาประชาสัมพันธ์อาจทำให้ข้อมูลที่สื่อสารต่อสาธารณะไม่รอบด้านได้ สิ่งที่กระตุ้นให้นักศึกษาได้คิด คือ เมื่อสำเร็จการศึกษาและไปทำงานให้ศึกษาให้ดีกว่าอดีตสินใจว่างานที่จะทำนั้นส่งผลกระทบต่อคนอื่นอย่างไร อย่าเอาประโยชน์ของเราเป็นตัวตั้งเท่านั้น ถ้าเราได้ประโยชน์ในขณะที่เด็วกันคนอื่นมีความทุกข์ก็ไม่ควรทำ ถ้าจะทำให้คนอื่นเดือดร้อนต้องคิดว่าจะสามารถป้องกันได้อย่างไร ต้องมองให้รอบด้านและต้องคิดถึงสิ่งแวดล้อมที่เป็นสาธารณะสมบัติด้วย

ฟังดูแล้ว เหมือนอาจารย์จะไม่อยากให้มีอุตสาหกรรม

ไม่ได้มีความคิดเช่นนั้นเลยคะ ประเทศไทยควรมีอุตสาหกรรม แต่ควรพิจารณาเลือกการส่งเสริมการลงทุน จากภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในที่ต่าง ๆ ของโลก ทำให้ต้องตระหนักว่าในอนาคตโลกเราจะขาดอาหาร และเราทราบดีว่าประเทศไทยสามารถเป็นมหาอำนาจทางอาหารได้ จึงควรต้องพัฒนาภาคเกษตรกรรมควบคู่ไปกับการวิจัยและพัฒนาด้านการเก็บรักษาอาหารให้มีอายุยืนยาว รวมทั้งอุตสาหกรรมอาหารประเภทต่าง ๆ สำหรับอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษสูง ซึ่งเป็นการลงทุนข้ามชาตินั้นควรจำกัดจำนวนและพื้นที่ลงทุน ถ้าไปศึกษาดูจะพบว่าประเทศที่นักลงทุนเหล่านั้นย้ายฐานมาลงทุนในประเทศไทยนั้นพวกเขาได้วิเคราะห์แล้วว่าถ้าผลิตในประเทศเขาจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการลดมลพิษและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพของคนแพงมาก ดังนั้นเมื่อประเทศไทยส่งเสริมการลงทุนบริษัทเหล่านั้นจึงย้ายฐานมาผลิตในประเทศไทย อาจารย์เคยสอบถามว่าโรงงานประเภทเดียวกันที่ลงทุนในประเทศไทยและยังผลิตอยู่ในประเทศเขาด้วยนั้นเขาใช้มาตรฐานด้านการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในระดับเดียวกันหรือไม่ เขาตอบว่าเขาใช้กฎหมายของประเทศไทย คำตอบนี้ชี้ให้เห็นว่ามาตรการทางกฎหมายของเรายังไม่เข้มแข็งพอที่จะดูแลสิ่งแวดล้อมให้มีคุณภาพดีได้ รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายก็อ่อนแอ จึงได้เกิดปัญหามลพิษสะสมอยู่ทั้งในน้ำ ดินและอากาศที่มาบตาพุด รวมทั้งข่าวอุบัติเหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง

**อาจารย์ลงไปทำงานในพื้นที่และการประชุมคณะกรรมการสี่ฝ่ายแก้ปัญหาบตาพุด
ในฐานะตัวแทนภาคประชาชน มีอันตรายไหมคะ**

โดยภาพรวม ไม่ได้รู้สึกว่ามีใครจะมาทำร้าย เพราะเราทำงานบนพื้นฐานข้อมูลทางวิชาการ และเราไม่สามารถสรุปได้ว่ามลพิษที่มีอยู่มากนั้นเป็นมลพิษของบริษัทใด ในมาบตาพุดมีโรงงานใหญ่ ๆ ที่มีการลงทุนเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ก็มีโรงงานขนาดเล็กจำนวนมากที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรการการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่โรงงานได้ศึกษาไว้ก่อนขออนุญาตตั้งโรงงาน ที่สำคัญคืออาจารย์ทำงานอยู่บนพื้นฐานของนักวิชาการ มีการรายงานผลการศึกษา ส่วนประชาชนหรือหน่วยงานของรัฐจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อเขาอย่างไรก็แล้วแต่ผู้ใช้ประโยชน์

จากงานวิจัยส่วนการประชุมของคณะกรรมการสี่ฝ่ายแก้ปัญหาฆาตกรรม ซึ่งมีท่านอานันท์ ปันยารชุน เป็นประธานนั้น ท่านให้ความสำคัญกับปัญหาของประชาชนมาก การทำหน้าที่เป็นกรรมการก็ได้ ได้รับความรู้ของนักวิทยาศาสตร์มาทำหน้าที่ป้องกันผลกระทบต่อประชาชน เช่น การกำหนดชนิดของ สารก่อมะเร็งกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งประชาชนทั่วไปอาจมีองค์ความรู้ไม่เพียงพอ

อาจารย์เกี่ยวข้องกับการฟ้องร้องคดีฆาตกรรมด้วยหรือไม่

ไม่ได้เกี่ยวข้องค่ะ แต่มาทราบภายหลังว่าประชาชนได้นำผลงานวิจัยที่อาจารย์ไปสำรวจ ความผิดปกติของสารพันธุกรรมของคนและสัตว์ในพื้นที่ฆาตกรรมไปใช้เป็นหลักฐานในศาล ซึ่ง ศาลปกครองไม่ได้เรียกพยาน เป็นการพิจารณาจากเอกสารหลักฐาน จึงมีการอ้างถึงผลการวิจัยที่ ระบุชื่ออาจารย์ในคำพิพากษาของศาลปกครองจังหวัดระยอง และศาลปกครองกลางด้วย สามารถ สืบค้นได้จาก คำพิพากษาศาลปกครองกลางคดีฆาตกรรม (รัฐธรรมนูญมาตรา 67 วรรคสอง) ผลการวิจัยนี้เท่าที่ทราบพบว่าก่อให้เกิดผลกระทบต่อการจัดการของรัฐเพื่อแก้ปัญหาของ อุทสาหกรรมในฆาตกรรมและพื้นที่ใกล้เคียง เพราะช่วงนั้นเป็นช่วงที่รัฐกำลังตัดสินใจจะขยายการ ลงทุนระยะที่ 3 ของฆาตกรรมด้วย

อาจารย์คิดว่าการไปทำงานนี้มีผลกระทบต่อคณะวิชาอย่างไร

การไปทำงานได้ระมัดระวังที่จะไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชื่อเสียงของคณะและมหาวิทยาลัย จึงทำงานบนข้อมูล และยึดการทำงานในฐานะนักวิชาการ การทำงานนี้น่าจะทำให้คนทั่วไปได้รู้จัก คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพิ่มมากขึ้น ในแง่มุมที่ว่า มหาวิทยาลัยศิลปากรมีการเรียน การสอนในด้านวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย คือ การศึกษาผลกระทบของสารพิษที่มีฤทธิ์ ทำลายสารพันธุกรรมซึ่งปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม เพราะเมื่ออาจารย์ได้รับเชิญไปออกรายการ โทรทัศน์และเวทีต่างๆ ก็ขอให้เขาทราบว่าอาจารย์จากคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปัจจุบันนี้มีชุมชนต่าง ๆ ที่ได้รับความเดือดร้อนจากสารพิษและติดต่อให้อาจารย์ไปช่วยศึกษา ผลกระทบแบบที่ทำที่ฆาตกรรม ต้องยอมรับว่าทำไม่ไหว ถ้ามีอาจารย์ท่านใดสนใจขอให้ติดต่อมา ได้เลย ขณะนี้จึงได้แนะนำให้ชุมชนเหล่านั้นติดต่อสถาบันการศึกษาในพื้นที่ เพราะรัฐธรรมนูญ มาตรา 67 วรรค 2 ได้ให้ความสำคัญกับสถาบันอุดมศึกษา โดยกำหนดให้มีองค์ประกอบของ คณะกรรมการองค์การอิสระด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ที่มีตัวแทนจากสถาบันอุดมศึกษาเข้าไป เป็นคณะกรรมการด้วยถึง 3 ด้าน คือ ตัวแทนที่จัดการสอนด้านสิ่งแวดล้อม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ ด้านสุขภาพ จำนวนด้านละ 1 คน เราทุกคนต้องช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ถ้าเราไม่ดูแล ทะเล อาหารทะเลที่เรากินก็ปนเปื้อนสารพิษ กะปิจากหลายพื้นที่ของประเทศไม่สามารถออกไปรับรองมาตรฐานสินค้าชุมชนได้เพราะมีสารหนูปนเปื้อนสูง ทุกคนจึงมีโอกาสได้รับสารพิษด้วย